

Evcârâ Makamı Seyri

İstanbul Belediyesi Konservatuvarı (Darül-Elhan) Türk Musikisi Talebe Cemiyeti

Ahmet Şefik Gürmeriç

Usûlü : Sofyan

[1904 - 1967]

Evcârâ Makamı

Evcâra (Evc'ârâ) makamı Irak perdesindeki Zirgüle'li Hicaz dizisi şeddi olarak kabul edilmişse de, aslında bir mürekkebb makam olması gerekir. Aşağıda hem makamı, hem de mürekkeb (bileşik) olmasının sebeplerini inceleyeceğiz.

a) Durağı: Irak perdesidir.

b) Seyri: İnicidir.

c) Dizisi: Irak perdeinden Evc (Eviç) perdesine kadar olan dizi, makamın ana dizisidir ve bu dizi Zirgüle'li Hicaz dizisinin inici şeddidir. Buna Eviç perdesinde Segâh –ki genellikle Eksik Segâh'tır- ve Müstear dörtlü veya beşlilerin eklenmesiyle Evcâra makamının esas dizisi meydana gelir. Şüphesiz ki, Eviç'deki Segâh ve Müstear çeşnileri seyrin başında yer alır. Bâzan Eviç perdesinde özellikle çıkıcı nağmelerde Segâh beşlisinin yerini Eksik Ferahnâk beşlisi alır. Bu beşlinin S.T.T.B. aralıkları dolayısıyla de Tiz Segâh perdesi yerine Tiz Bûselik perdesi kullanılır.

Evcâra makamı, günümüze kadar şed makam olarak kabul edilmiştir. Gerçekten de Irak perdesi ile Eviç perdesi arasındaki ana dizi Zirgüle'li Hicaz dizisinin inici şeddidir. Fakat Eviç perdesi üzerinde iki yabancı çeşni yer almıştır ki, bunlar ne dizinin uzamasından, ne de simetrik genişleme yapılmasından oluşmuşlardır. Bu yabancı iki çeşni bütün Evcâra eserlerde kullanılmışlardır. Yani makamın yapısında mutlaka bulundukları halde, ana diziye yabancılardır. Her ne kadar ana dizi şed ise de, tiz taraftaki bu iki yabancı çeşninin bulunması sebebiyle, Evcâra makamı artık şed makam değil, mürekkeb makam olarak kabul etmek en mantıklı ve doğru olan yoldur.

d) Güçlüsü: Tiz durak Eviç perdesi makamın birinci mertebeye güçlüsüdür. Üzerinde Segâh veya Müstear çeşnili yarım karar yapılır. Bu perdede Müstear'lı karar bâzen asma karardır. Ana dizinin ek yerindeki Nim Hicaz perdesi ikinci mertebeye güçlüdür ve üzerinde Hicaz çeşnili asma karar yapılır.

e) Asma Karar Perdeleri: Eviç perdesinde Müstear çeşnisi ile, ikinci mertebeye güçlü Nim Hicaz perdesinde Hicaz çeşnisi ile, Segâh perdesinde Nikriz çeşnisi ile asma kararlar yapılır. Bâzen Nim Hicaz'da da Segâh'lı kalınabilir.

f) Donanımı: Si için koma bemolü ve fa, do, lâ, mi için bakiye diyezleri donanıma yazılır. Gerekli değişiklikler eser içinde gösterilir.

g) Perdelerin T.M.deki isimleri: Pestten tize doğru; Irak, Rast, Kürdi, Segâh, Nim Hicaz, Nevâ, Acem, Eviç, Gerdâniye veya Nim Şehnâz, Muhayyer ve Tiz Segâh'dır.

h) Yeden'i: 1.çizgideki bakiye diyezli mi Acem Aşîrân perdesidir.

i) Genişlemesi: Eviç perdesi üzerindeki Eksik Segâh beşlisi ve Müstear dörtlüsü ile makam esâsen kendiliğinden geniştir.

Seyri:

Tiz durak Eviç perdesi civârından veya bunun üzerindeki Segâh çeşnisinin seslerinden seyre başlanır. Bu bölgedeki Müstear çeşnisi de fazla olmamak şartıyla gösterildikten sonra, birinci mertebeye güçlü Eviç perdesinde mutlaka Segâh (daha doğrusu Eksik Segâh) çeşnisi ile yarım karar yapılır. Daha sonra ana diziye, yani Irak'taki Zirgüle'li Hicaz dizisine geçilip bu diziye meydana getiren çeşnilerde karışık gezinildikten sonra, ikinci mertebeye güçlü Nim Hicaz perdesinde Hicaz çeşnisi ile asma karar yapılır. Bu arada gereken yerlerde gerekli asma kararlar da gösterilir. Nihâyet Irak perdesinde Hicaz çeşnisi ile çok zaman yedenli tam karar yapılır.

Sofyan Usûlü

*) Dört zamanlıdır.

*) İki tane iki (2 +2 = 4) zamanın veya iki Nim Sofyân'ın birleşmesinden meydana gelmiştir.

*) 4/8'lik ve 4/4'lük iki mertebesi varsa da, 4/4'lük ikinci mertebeye daha çok kullanılmıştır.

*) Pışrevlerde, İlâhîlerde, şarkılarda, türkülerde, oyun havalarında, kısaca özel usûl mecburiyeti olmayan hemen her formada kullanılmıştır

Sofyan Darb Usûlü

1 . Darb :

(Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]

2 . Darb :

(Te) / [1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]

3 . Darb :

(Ke) / [1 Zamanlı ve Zayıf]